

07.06.2016

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelma vuosille 2016–2020

Valtioneuvosto antoi 28.4.2016 periaatepäätöksen kansalliseksi harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategiaksi vuosille 2016–2020. Periaatepäätöksessä todetaan strategian toteutumisen edellytykseksi, että talousrikostorjunnan johtoryhmä laatii erillisen harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelman. Periaatepäätöksen mukaan toimenpideohjelmasta tulee ilmetä konkreettiset toimenpiteet ja niiden tavoitteet, vastuutahot, aikataulu sekä keinot toimenpiteiden vaikutusten arvioimiseksi.

Talousrikostorjunnan johtoryhmä seuraa myös toimenpideohjelman etenemistä, arvioi sen muutostarpeita ja raportoi hankkeiden etenemisestä talouspoliittiselle ministerivaliokunnalle vuosittain. Toimenpideohjelmaa voidaan päivittää sen voimassaolon aikana toimeenpanon tarkastelun yhteydessä sekä hallituksen tekemien päätösten mukaisesti. Talousrikostorjunnan johtoryhmä myös tarvittaessa koordinoi toimenpiteiden toteuttamista ja jatkotoimenpiteitä. Tavoitteena on, että toimenpideohjelmaa muuttamalla voidaan tarpeen mukaan reagoida erilaisiin, muun muassa tilannekuvan pohjalta esiin nouseviin, ajankohtaisiin kehittämistarpeisiin.

Valtioneuvosto on lisäksi asettanut 28.4.2016 harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaa koskevan parlamentaarisen seurantaryhmän toimikaudeksi 1.5.2016–31.3.2019. Seurantaryhmän tehtävänä on seurata harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategian 2016–2020 toteutumista.

Toimenpideohjelmassa on 20 hanketta, jotka on jaoteltu strategian kärkihankkeiden mukaisesti. Toimenpideohjelmaan on valittu kansallisen harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategian tavoitteiden kannalta keskeisimmät, vaikutuksiltaan merkittävimmän toimenpiteet. Talouspoliittisen ministerivaliokunnan päätöksen mukaisesti toimenpiteitä suunniteltaessa on lähtökohtana ollut toimiminen nykyisten viranomaisresurssien puitteissa.

Toimenpideohjelman lisäksi on vireillä muita viranomaisten toimenpiteitä, jotka tukevat strategian ja toimenpideohjelman toteutumista. Näistä esimerkkeinä ovat Verohallinnon hankkeet kansainvälisen verotuksen riski-ilmiöistä, yritysverotuksen sähköistä asiointia koskevia hankkeita ja kansainvälistä tietojenvaihtoa koskeva hanke, Tullin harmaan talouden torjuntahanke 2016–2020 sekä poliisihallinnon hanke, jolla pyritään kartoittamaan mahdollisuuksia vaikuttaa järjestäytyneeseen rikollisuuteen hallinnollisin keinoin.

Toimenpideohjelman hankkeiden tiedottamisesta ja tarvittavista kuulemisista vastaavat kunkin hankkeen nimetyt päävastuutahot.

07.06.2016

Sisällys

1 MARKKINOIDEN TOIMIVUUDEN JA TERVEEN KILPAILUN TURVAAMINEN YRITYSTEN JA KANSALAISTEN OIKEIN TOIMIMISEN MAHDOLLISUUKSIA PARANTAMALLA, HALLINNOLLISTA TAAKKA KEVENTÄMÄLLÄ SEKÄ TEHOSTAMALLA KORRUPTION TORJUNTAA JA ENNALTA ESTÄMISTÄ (KÄRKIHANKE 1)	3
1.1 Lisätään velvoitteiden hoitamista koskevien tietojen sekä mahdollisia harmaan talouden toimijoita koskevan tiedon yleisöjulkisuutta, saatavuutta ja maksuttomuutta	3
1.2 Kansallinen tulorekisteri	5
1.3 Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan aiheuttama sääntelytaakka ja sen seuranta	6
1.4 Korruption ennaltaehkäisyyn, tunnistamiseen ja paljastamisen tehostaminen	7
1.5 Poikkihallinnollinen selvitys harmaan talouden torjunnan toimenpiteistä jakamistalouden yhteydessä	9
2 HARMAAN TALOUDEN JA TALOUSRIKOLLISUUDEN ILMIÖIHIN ENNAKOIVASTI PUUTTUMINEN SEKÄ ASENTEISIIN VAIKUTTAMINEN (KÄRKIHANKE 2)	11
2.1 Harmaan talouden ja talousrikollisuuden tilannekuvatoiminto	11
2.2 Pimeän työn torjunta ja kansallisen sekä kansainvälisen yhteistyön edistäminen	13
2.3 Viranomaisten toimintasuunnitelma rahanpesun torjunnan tehostamiseksi	14
2.4 Selvitys tyyppihyväksytyjen kassajärjestelmien soveltuvuudesta Suomeen	16
2.5 Viranomaisten toimintasuunnitelma rahoitusmarkkinoiden väärinkäytön torjunnan tehostamiseksi	18
2.6 EU:n jätesiirtoasetuksen (EY/1013/2006) mukaisten tarkastussuunnitelmien laadinnan edistäminen kansainvälisten jätesiirtojen valvomiseksi	20
3 VIRANOMAISTEN VÄLISEN TIETOJENVAIHDON EDELLEEN KEHITTÄMINEN (KÄRKIHANKE 3)	21
3.1 Viranomaisten toimivaltuuksien ja tietojenvaihtosäännösten kehittäminen	21
3.2 Selvitys ulosottomenettelyssä varattomaksi todettujen yritysten aiheuttamista ongelmista	23
4 HARMAAN TALOUDEN RIKOKSIIN LIITTYVÄN RIKOSTORJUNTAKETJUN VAIKUTTAVUUDEN SEKÄ HALLINNOLLISTEN SEURAAMUSTEN KEHITTÄMINEN (KÄRKIHANKE 4)	24
4.1 Hallinnollisten seuraamusten käyttöalan laajentaminen	24
4.2 Esitutkintaviranomaiset, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Verohallinto sekä konkurssiasiamies luovat toimintamallin, jota käytännössä soveltamalla voidaan varmistaa rikosvastuun kohdentuminen esitutkintaa rajaamalla sekä käyttämällä vaikuttavia hallinnollisia seuraamuksia	25
4.3 Selvitys verotukseen liittyvien väärinkäytösten paljastamisen ja selvittämisen tehokkuudesta ja vaikuttavuudesta	27
4.4 Talousrikosten rangaistusasteikkojen arviointi	29
4.5 Rikosprosessin lyhentäminen	30
4.6 Ulosotto-, syyttäjä-, esitutkinta- ja veroviranomaisten yhteistyöhanke rikoksella saadun hyödyn jäljittämisen, turvaamisen ja poisottamisen tehostamiseksi	31
4.7 Rikoshyötyyn liittyvien täytäntöönpanotoimenpiteiden tehostaminen lainvoimaisen rikostuomion jälkeen - erityisesti kansainvälisissä asioissa	33

07.06.2016

1 MARKKINOIDEN TOIMIVUUDEN JA TERVEEN KILPAILUN TURVAAMINEN YRITYSTEN JA KANSALAISTEN OIKEIN TOIMIMISEN MAHDOLLISUUKSIA PARANTAMALLA, HALLINNOLLISTA TAAKKA KEVENTÄMÄLLÄ SEKÄ TEHOSTAMALLA KORRUPTION TORJUNTAA JA ENNALTA ESTÄMISTÄ (KÄRKIHANKE 1)

1.1 Lisätään velvoitteiden hoitamista koskevien tietojen sekä mahdollisia harmaan talouden toimijoita koskevan tiedon yleisöjulkisuutta, saatavuutta ja maksuttomuutta

Hankkeen kuvaus

Velvoitteiden hoitoa koskevat tiedot on lainsäädännössä pääsääntöisesti säädetty salassa pidettäviksi. Salassapitosäännökset rajoittavat yritystoiminnan velvoitteiden hoitamisen läpinäkyvyyttä ja yleisöjulkisuutta.

Tilaaajilla, yrityksillä ja kansalaisilla on rajalliset mahdollisuudet selvittää ja arvioida yrityksen tai yhteistyökumppanin luotettavuutta verojen, tullin perimien maksujen, eläke-, työttömyys- ja tapaturmavakuuttamisen hoitamista koskevien julkisten tietojen perusteella.

Laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta eli tilaajavastuulaki edellyttää tilaajalta mm. alihankkijayrityksen rekisteröinteihin, velvoitteiden hoitamiseen ja vastuuhenkilöiden liiketoimintakieltoon liittyvien tietojen selvittämistä. Tilaajavastuulain edellyttämät selvittämisvelvoitteet aiheuttavat hallinnollista taakkaa yrityksille. Viranomaisilla tai julkista tehtävää hoitavilla ei ole toistaiseksi Verohallinnon ylläpitämää julkista verovelkarekisteriä lukuun ottamatta erillistä tai yhteistä yleisöjulkista palvelua, josta yrityksen velvoitteiden hoitaminen tai tilaajavastuulain edellyttämien velvoitteiden hoitoa koskevia tietoja tai liiketoimintakieltoa koskevia tietoja olisi maksutta saatavilla.

Laaditaan arviomuistio tarvittavista lainsäädäntömuutoksista lakisäätteisten velvoitteiden hoitamista koskevien tietojen yleisöjulkisuuden lisäämiseksi vähintään tilaajavastuulain edellyttämälle tasolle. Selvityksen perusteella arvioidaan, onko tarvetta lainsäädäntömuutoksiin.

Selvitetään vaihtoehtoiset keinot ja menetelmät velvoitteiden hoitoa koskevien tietojen sekä mahdollisia harmaan talouden toimijoita koskevien tietojen saatavuuden kehittämiseksi. Tavoitteena on, että tarvittavat tietojärjestelmätoteutukset toteutettaisiin yleisöjulkisena palveluna. Palvelun avulla kansalaiset, yritykset ja viranomaiset voisivat luotettavasti ja maksutta tarkistaa, että yritykset täyttävät työnantajina ja sopimusosapuolina lakisäätteiset velvoitteensa.

Vaikutusarvio

Velvoitteiden hoitoa koskevien tietojen yleisöjulkisuus lisää yritystoiminnan läpinäkyvyyttä. Tilaajavastuulain noudattaminen helpottuu.

Verotuotot ja muiden velvoitteiden kertymät kasvavat, kun oikein toimivien yritysten toimintaedellytykset paranevat kysynnän kohdentuessa niihin.

Velvoitteiden hoitamisen tarkastamiseen tarkoitettu yleisöjulkinen palvelu tarjoaisi yrityksille ja kansalaisille vaivattoman keinon varmistaa, että yritys täyttää lakisäätteiset velvoitteensa. Yrityksen lakisäätteisten velvoitteiden täyttämisen tarkistusmahdollisuus edistää yritysten välistä tasavertaista kilpailua ja mahdollistaa oikein toimivien yritysten hallinnollisen taakan vähentämisen, kun näiden ei enää tarvitse todistella nuhteettomuuttaan sopimusosapuolilleen.

Yleisöjulkisen palvelun käyttäjät säästävät aikaa ja vaivaa saamalla tarvitsemansa tiedot vaivattomasti yleisöjulkisesta palvelusta. Keskitettynä ja automatisoituna palvelu toisi säästöjä tietoja luovuttavien viranomaisten ja lakisäätteistä tehtävää hoitavien tehtävissä,

07.06.2016

vähentäen olennaisesti tarvetta erinäisten todistusten ja tietojen hajautettuun luovuttamiseen.

Yleisöjulkisen palvelun toteuttamatta jättämisen riskinä olisi se, että kriittisyys velvoitteita kohtaan kasvaa ja velvoitteiden vaikuttavuus vähenee, jos velvoitteiden säätämisen lisäksi ei myös kehitetä keinoja niiden hoitamisen tarkistamiseksi.

Keinot vaikutuksen arvioimiseksi

Vaikutusten arvioinnissa käytetään muun muassa verovaje-arvioita sekä hallinnollisen taakan arvioimiseksi käytettäviä mittareita.

Vastuutahot

Vastuutahot: työ- ja elinkeinoministeriö (suhde tilaajavastuulakiin), sosiaali- ja terveysministeriö (sosiaalivakuuttamista koskevien tietojen julkisuus)

Muut osallistajat: valtiovarainministeriö, oikeusministeriö, Verohallinto, Tulli, Eläketurvakeskus, Työttömyysvakuutusrahasto, Tela Ry, Tapaturmavakuutuskeskus ja Oikeusrekisterikeskus

Tietojärjestelmätoteutusselvitys (tietojen julkisuutta koskevien selvitysten perusteella): Verohallinto, Tulli, Eläketurvakeskus, Työttömyysvakuutusrahasto, Tela Ry, Tapaturmavakuutuskeskus, Oikeusrekisterikeskus ja Patentti- ja rekisterihallitus

Aikataulu

Toteutetaan vuosien 2016 - 2019 aikana.

Toimenpiteen toteuttamisen edellyttämät resurssit

Selvitys toteutetaan nykyisten resurssien puitteissa.

Tiedottaminen

Lainsäädäntöhankkeista tiedottavat vastuuministeriöt.

07.06.2016

1.2 Kansallinen tulorekisteri

Hankkeen kuvaus

Tulorekisterihankkeen tavoitteena on, että työnantajat ja myöhemmässä vaiheessa muutkin tulonmaksajat ilmoittavat reaaliaikaisesti tulot tulorekisteriin, josta tulotiedot ovat niitä tarvitsevien viranomaisten ja julkista tehtävää hoitavien saatavilla. Tällä hetkellä työnantajat ilmoittavat maksamiensa palkkoja koskevat saajakohtaiset tiedot vasta maksuvuotta seuraavan vuoden tammikuussa. Näin ollen myös tulotietoja koskevaa valvontaa on tältä osin mahdollista tehdä vasta maksuvuotta seuraavana vuotena.

Vaikutusarvio

Tulorekisterin käyttöönotto mahdollistaisi verovalvonnan reaaliaikaistumisen. Tulotiedot saataisiin heti maksamisen jälkeen viranomaisten käyttöön, jolloin tulotietoja koskevaa valvontaa voitaisiin tehdä välittömästi verovuoden aikana.

Sivullisilmoittajilta saatavien verotustietojen hankinta tehostuisi tulorekisterin myötä ja tietojen oikeellisuus paranisi ja virkailijatyönä tehtävät korjaukset vähenisivät, mikä johtaisi oikeampaan verotuksen lopputulokseen. Tulorekisterin käyttöönotto mahdollistaisi verotuksen nykyistä joustavamman valmistumisen. Tämä tulisi vähentämään edestakaista rahaliikennettä, kun reaaliaikaisten palkanmaksutietojen perusteella ennakonpidätykset voitaisiin muuttaa vastaamaan tarkemmin lopullista veron määrää. Verotuksen joustavan valmistumisen myötä myös veronsaajien tilitykset voitaisiin tehdä tasaisemmin kuin nykyään.

Ennakkoperintärekisteröintien valvonta tehostuisi tietojen reaaliaikaisuuden myötä. Lisäksi perinnän vaikuttavuus paranisi, kun Verohallinnolla on käytössään reaaliaikaista tietoa palkanmaksuista.

Tietojen reaaliaikaistumista koskevat hyödyt koskisivat myös muita tulotietoja tarvitsevia tahoja, kuten Kansaneläkelaitosta ja työeläkeyhtiöitä. Viranomaiset ja muut tietoihin oikeutetut tahot voisivat saada tiedot suoraan tulorekisteristä Verohallinnon sijasta siltä osin, kun tiedot ovat tulorekisterissä. Velvoitteidenhoitoselvitykset tarjoaisivat reaaliaikaisempaa tietoa siitä, miten yritykset ovat hoitaneet velvoitteensa.

Työnantajat hyötyisivät siitä, että heidän ei enää tarvitsisi ilmoittaa samoja tulotietoja useampaan kertaan monelle eri viranomaiselle, vaan kaikki tulotietoja tarvitsevat viranomaiset saisivat tiedot tulorekisteristä.

Vastuutahot

Valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö

Aikataulu

2016–2020 (1. käyttöönotto vuoden 2019 alusta ja 2. käyttöönotto 2020 alusta)

Toimenpiteen toteuttamisen edellyttämät resurssit

Rekisterin perustamiskustannukset ovat n. 25 Me. Lisäksi tulevat kustannukset järjestelmän integroinnista verojärjestelmään ja rekisterin ylläpidosta. Muut kustannukset täsmentyvät myöhemmässä vaiheessa.

Tiedottaminen

Hankkeesta tiedottavat vastuutahot.

07.06.2016

1.3 Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan aiheuttama sääntelytaakka ja sen seuranta

Hankkeen kuvaus

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan käänköpuoli on sen aiheuttama sääntelytaakka. Sääntelytaakalla tarkoitetaan lakisääteisten velvoitteiden täyttämistä aiheutuvia kustannuksia. Useimmiten tällöin keskitytään elinkeinoelämälle aiheutuvaan sääntelytaakkaan, mutta määritelmällisesti siihen sisältyy myös kotitalouksille ja julkisyhteisöille aiheutuva sääntelytaakka. Hallinnollinen taakka on ainoastaan osa sääntelytaakkaa, koska ensiksi mainittu kattaa vain lakisääteiset tiedonantovelvoitteet, kun taas sääntelytaakka kattaa kaikki lakisääteiset velvoitteet, kuten koulutus-, maksu- ja yhteistoimintavelvoitteet tiedonantovelvoitteiden ohella.

Sääntelytaakkaa ja sen vaikutuksia arvioidaan paitsi viranomaisille tehdyillä kyselyillä myös erityisesti elinkeinoelämälle suunnattujen kyselyiden ja haastattelujen avulla. Tarvittaessa seuranta ulotetaan koskemaan myös kotitalouksia ja viranomaisia. Sääntelytaakan seuranta koskee paitsi uusia toimenpiteitä myös jo aikaisemmin toimeenpantuja keinoja harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjumiseksi. Seurannassa käytetään hyväksi myös kansainvälisiä selvityksiä ja tutkimuksia asiasta.

Vaikutusarvio

Sääntelytaakan seurannan funktiona on ensinnäkin se, että vältetään toimia, jotka eivät maksa itseään takaisin. Tässä arvioinnissa otetaan huomioon rahamääräisten tekijöiden ohella myös laadulliset tekijät. Toiseksi sääntelytaakan seurannan funktiona on puuttua kilpailuolosuhteiden epätasapuolisuuteen: sääntelytaakka kohdistuu näet yleensä suhteellisesti raskaammin pienyrityksiin kuin suuryrityksiin. Kolmanneksi seurannalla tähdätään sääntelytaakkaa keventävien järjestelyjen kartoittamiseen, kuten työntantajavelvoitteiden täyttämisen helpottamiseen ja yleisemminkin lainsäädännön noudattamisen helpottamiseen. Nykytilanteeseen verrattuna sääntelytaakkaa voitaisiin todennäköisesti keventää kehittämällä viranomaisten välistä tietojenvaihtoa ja todistuksella velvoitteiden hoitamisesta.

Vastuutahot

Vastuutaho: Kilpailu- ja kuluttajavirasto

Muut osallistujat: Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnasta vastaavat viranomaiset.

Aikataulu

Sääntelytaakan seurannan tuloksista raportoidaan ensimmäisen kerran vuoden 2017 lopussa ja tämän jälkeen vuosittain.

Toimenpiteen toteuttamisen edellyttämät resurssit

Hanke toteutetaan nykyisten resurssien puitteissa.

Tiedottaminen

Sääntelytaakan seurannan tuloksista informoidaan ensinnäkin harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaa koskevissa, yleisesti järjestetyissä tilaisuuksissa. Toiseksi Kilpailu- ja kuluttajavirasto informoi seurannan tuloksista omissa tilaisuuksissaan ja omien tiedotuskanaviensa kautta.

07.06.2016

1.4 Korruption ennaltaehkäisy, tunnistamisen ja paljastamisen tehostaminen

Hankkeen kuvaus

Korruptio liittyy läheisesti harmaaseen talouteen ja sitä esiintyy suomalaisen yhteiskunnan kaikilla tasoilla sekä monella alalla ja kontekstissa.

Korruptiorikokset liittyvät usein muuhun talousrikollisuuteen ja niiden tunnistamiseen muun talousrikollisuuden yhteydessä tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Tunnistaminen edellyttää rikostunnusmerkistöjen tuntemisen lisäksi kykyä havaita eri toimintaympäristöille epätyypilliset tai poikkeavat toimintatavat. Poliisin ja muiden viranomaisten tietoon tulleet tapaukset osoittavat, että erityisesti paikallistason tekemissä julkisissa hankinnoissa on suuri korruption riski. Julkisiin hankintoihin liittyvä korruptioriski on tunnistettu myös eri tutkimuksissa kuten, esim. Leppänen & Muttilainen (2012) ja Transparency International Suomi (2011). Myös Euroopan komissio on Suomea koskevassa korruptiokertomuksessaan (2014) kiinnittänyt asiaan huomiota ja suositellut Suomea lisäämään mm. julkisten hankintojen avoimuutta kuntasektorilla.

Korruptioepäilyistä tehdään vain vähän rikosilmoituksia. Suomi on sitoutunut useisiin kansainvälisiin korruptionvastaisiin sopimuksiin, jotka velvoittavat Suomea perustamaan helposti saatavilla olevia ilmoituskanavia sekä suojelemaan ilmoittajia vastatoimilta. Kansainvälisten järjestöjen arviointiraporteissa todetaan, ettei Suomella ole mekanismeja ilmoittajien suojelemiseksi.

Toimenpiteen tavoitteena on:

- edistää korruptiorikosten paljastumista ja rikosvastuun toteutumista kohdennetun koulutuksen kautta sekä laatimalla käytännön kokemuksiin perustuvat korruption tunnistamisohjeet kaikille rikosprosessiketjussa toimiville viranomaisille
- tukea korruption torjunnan lisäksi myös esitutkinta- ja viranomaisyhteistyön kehittämistä ja siten rikosprosessiketjun toiminnan tehostamista
- ehkäistä korruptiota hankintojen valvontaa tehostamalla, hankintayksiköiden tietojensaantia ja laajentamalla sekä lisäämällä hankintayksiköiden mahdollisuuksia puuttua havaitsemiinsa korruptiotilanteisiin. Korruptiota ehkäistään sekä lainsäädännöllisin uudistuksin että neuvonnalla ja etenkin käytännönläheisen informaation tarjoamisella hankintayksiköille
- helpottaa nimetöntä/luottamuksellista ilmoittamista korruptioepäilyistä, vahvistaa korruptioilmoituksia vastaanottavien viranomaisten kykyä käsitellä ilmoituksia tehokkaasti ja luottamuksellisesti sekä viranomaisten välistä yhteistyötä ja vahvistaa ilmoittajien suojelun kannalta keskeisiä rakenteita.

Vaikutusarvio

Korruptio on Suomessa suurimmaksi osaksi piilorikollisuutta ja vain murto-osa korruptiotapauksista tulee viranomaisten tai kansalaisten tietoon. Toimenpide on korruption torjunnan kannalta keskeinen, sillä se 1) edistää korruption tunnistamista, 2) madaltaa kynnystä ilmoittaa korruptioepäilyistä, 3) parantaa viranomaisten mahdollisuuksia saattaa korruptiivisesti toimineita vastuuseen teoistaan ja 4) helpottaa korruptiotilannekuvan laatimista. Hankkeella tulee myös olemaan korruptiota ennaltaehkäisevä vaikutus ja sillä vahvistetaan eettisesti hyviä käytänteitä julkisessa hallinnossa ja yrityksissä. Hankkeella torjuntaan ja ennaltaehkäistään lisäksi hankintalain vastaista toimintaa ja lisätään hankintojen avoimuutta, mikä puolestaan edistää tervettä kilpailua.

Toimenpide lisää luultavasti jossain määrin ilmoituksia käsittelevien ja suojelusta rikosprosessista vastuussa olevien viranomaisten sekä tuomioistuinten työtaakkaa. Toimenpiteellä uskotaan kuitenkin myös olevan korruptiota ja vastatoimia ennaltaehkäisevä vaikutus, mikä puolestaan vähentää ilmoitusten, selvitysten ja kiistojen määrää.

07.06.2016

Keinot vaikutuksen arvioimiseksi

Työ- ja elinkeinoministeriö, oikeusministeriö ja Valtakunnansyyttäjänvirasto vastaavat toimenpiteen seurannasta ja vaikutusten arvioimisesta. Toimenpiteen vaikutusta ilmoittamiseen, korruptiotapausten paljastumiseen, ilmoittajien suojelun laatuun ja saatavuuteen sekä viranomaisten käytäntöihin seurataan virallisten tilastojen sekä kysely- ja muiden tutkimusten avulla.

Vastuutahot

Vastuutahot: oikeusministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, sisäministeriö ja Valtakunnansyyttäjänvirasto
Muut osallistujat: Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Verohallinto ja Kuntaliitto

Aikataulu

Toimenpide toteutetaan vuosina 2017–2019.

Toimenpiteen toteuttamisen edellyttämät resurssit

Toimenpide toteutetaan nykyisten resurssien puitteissa. Mahdollisten uusien järjestelmien perustamisessa, koulutusten järjestämisessä, ohjeistusten laatimisessa ja tietoisuuden lisäämisessä tarvitaan kuitenkin aika ajoin ulkoisten tahojen apua, mikä aiheuttaa ylimääräisiä kustannuksia. Tässä vaiheessa kustannuksia on vaikea arvioida tarkkaan mutta hankeen toteuttamiseen tarvitaan luultavasti lisäresursseja.

Tiedottaminen

Toimenpiteen mahdollisesta tiedottamisesta vastaavat vastuutahot.

07.06.2016

1.5 Poikkihallinnollinen selvitys harmaan talouden torjunnan toimenpiteistä jakamistalouden yhteydessä

Hankkeen kuvaus

Jakamistaloudella tarkoitetaan toimintamalleja, joissa vapaana tai vajaakäytöllä olevaa resurssia, kuten aikaa, palveluita ja omaisuutta, jaetaan muiden käyttöön useimmiten maksua vastaan. Resurssien jakaminen ja vaihtaminen tapahtuu useimmiten jonkin digitaalisen alustan kautta. Digitaalisten palvelujen lisääntyminen on mahdollistanut jakamiseen perustuvien toimintamallien ja liiketoiminnan laajamittaisen leviämisen yhteiskunnan eri sektoreille. Useimmiten jakamistalouteen perustuvissa toimintamalleissa tarvitaan sekä välittäjäorganisaatiota (yritys tai yhteisö) että kyseisen tahon ylläpitämää digitaalista palvelua, jonka avulla vajaakäytöllä olevien resurssien tarjonnan ja kysynnän kohtaaminen voidaan järjestää tehokkaasti.

Haasteita jakamistalouden palveluiden kehittämisen ja käyttämisen kannalta tuottaa epävarmuus sovellettavista säädöksistä. Esimerkiksi ammattimaisen toiminnan ja elinkeinonharjoittajan määrittelyt vaihtelevat useissa säädöksissä. Haastavuutta lisää se, että kuluttajan ryhtyessä jakamistalouden kautta vaikkapa palvelun tarjoajaksi, hän saattaa pian toimia elinkeinonharjoittajana ilman että olisi varsinaisesti perustanut yritystä.

Niin ikään työnantaja-aseman mahdollinen muodostuminen jakamistalouden palveluita hankittaessa on haastava kysymys. On epäselvää, missä tilanteessa jakamistalouden piirissä tehdystä työstä maksetaan palkkaa ja missä tilanteessa työkorvausta, ja mitä muita maksuja ja velvoitteita näihin liittyy. Tilanne aiheuttaa haasteita myös harmaan talouden torjunnan kannalta, kun varmuutta sovellettavasta lainsäädännöstä ei ole. Tällöin voidaan ajautua myös tilanteisiin, joissa erilaisia veroja tai maksuja voi jäädä maksamatta myös epähuomiossa tai vahingossa taikka sen vuoksi, että niiden maksaminen koetaan liian vaikeaksi.

Jakamistalouden piirissä ihmisten tulovirrat muodostuvat tulevaisuudessa yhä useammin useasta pienestä lähteestä, jolloin varmuus toiminnan laadusta ja erilaisten velvoitteiden hoitamisen sekä mahdollisten viranomaisille tehtävien ilmoitusten teon helppous on avainasemassa myös harmaan talouden torjunnan kannalta.

Käynnistetään poikkihallinnollinen selvitys harmaan talouden torjunnan edellyttämistä toimenpiteistä jakamistalouden yhteydessä. Selvityksessä arvioidaan tarpeita ja mahdollisia keinoja niin viranomaisten keskinäisen yhteistyön kuin viranomaisten ja alan toimijoiden välisen yhteistyön lisäämiseksi. Lisäksi voidaan tehdä ehdotuksia selvityksessä ilmenneiden ongelmien ratkaisemiseksi.

Vastuutahot

Vastuutaho: työ- ja elinkeinoministeriö

Muut osallistujat: valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja liikenne- ja viestintäministeriö

07.06.2016

Aikataulu

Hanke toteutetaan vuosina 2016–2017.

Toimenpiteen toteuttamisen edellyttämät resurssit

Selvitys tehdään nykyisten resurssien puitteissa.

Tiedottaminen

Hankkeen tiedottamisesta vastaa työ- ja elinkeinoministeriö.

07.06.2016

2 HARMAAN TALOUDEN JA TALOUSRIKOLLISUUDEN ILMIÖIHIN ENNAKOIVASTI PUUTTUMINEN SEKÄ ASEENTEISIIN VAIKUTTAMINEN (KÄRKIHANKE 2)

2.1 Harmaan talouden ja talousrikollisuuden tilannekuvatoiminto

Hankkeen kuvaus

Eduskunnan tarkastusvaliokunta ja Valtiontalouden tarkastusvirasto ovat nostaneet esiin tarpeen viranomaisten yhteiselle tilannekuvalle. Valtioneuvosto on päättänyt 30.12.2015 ryhtyä eduskunnan edellyttämiin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että harmaan talouden torjunta perustuu jatkossa viranomaisten yhteiseen tilannekuvaan ja kokonaisuuteen, jota johdetaan hallituksen toimesta.

Tilannekuva mahdollistaa mm. harmaan talouden ja talousrikollisuuden ilmiöiden tunnistamisen ja niiden vaikutusten arvioimisen. Ilmiöiden seurannalla saadaan tietoa muutoksista toimintaympäristössä, ilmiöiden kehityksessä sekä viranomaisten toimenpiteiden vaikuttavuudesta.

Tilannekuva kytkeytyy harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntastrategiaan siten, että tilannekuvaa ylläpitämällä ja seuraamalla voidaan seurata ja päivittää strategisia tavoitteita.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden ilmiöistä ei ole toistaiseksi pystytty tuottamaan kattavaa kokonaiskuvaa. Harmaata taloutta koskeva tieto on ministeriöittäin sektoroitunutta ja luonteeltaan pääosin analysoimatonta tilastotietoa. Koska kyse on piilorikollisuudesta, tilastot harmaaseen talouteen ja talousrikoksiin liittyvien viranomaistoimien määrästä kertovat lähinnä viranomaisten toiminnallisesta tehokkuudesta.

Kerätyn seurantatiedon hyödynnettävyys ei ole ollut riittävää, koska seurannassa on tyypillisesti painotettu yksittäisen hallinnonalan oman toiminnan ohjaamisen tarpeita eikä torjuntatyön vaikuttavuuteen ole kiinnitetty riittävästi huomiota. Keskeinen syy tähän on tiedonkulun puutteet ministeriöiden sisällä ja hallinnonalojen välillä sekä kehittymättömät yhteistyömallit. On arvioitavissa, että tilannekuvan käsitteessä, tiedon käsittelyssä ja viestinnässä on ministeriökohtaisia eroja.

Tilannekuvatoiminnon luominen tulisi muodostamaan uuden prosessin sovittuine menetelmineen ja toimintoineen. Poikkihallinnollinen yhteistyö vain yksittäisissä paljastuneissa harmaan talouden tapauksissa ja talousrikoksissa ei voida arvioida olevan riittävä perusta harmaan talouden yhteisen tilannekuvan muodostamiselle.

Tilannekuvan puuttumisessa on ollut ongelmallista myös se, että eri hallinnonalojen ja Eduskunnan välille ei ole muodostunut ajantasaista raportointikanavaa. Tämä on johtanut siihen, että eduskunnan on ollut vaikea muodostaa kokonaiskuvaa harmaan talouden tilannekuvasta, torjunnasta ja torjunnan vaikuttavuudesta.

Tilannekuvatoiminnossa tulisi huomioida myös viranomaisten ja yksityisen sektorin yhteistyö. Lisäarvoa voisi tuoda esimerkiksi työmarkkinaosapuolien näkemykset ja arviot harmaaseen talouteen ja talousrikollisuuteen liittyvien ilmiöiden yleisyydestä ja niiden kehityssuunnasta.

Tavoitteena on luoda harmaan talouden ja talousrikollisuuden tilannekuva-toiminto. Tilannekuvan laatimiseen ja ylläpitämiseen osallistuvat viranomaiset ja muut julkista tehtävää hoitavat, joiden tehtäviin harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunta kuuluu sekä ministeriöt ja yksityinen sektori. Tilannekuva perustuu mm. analysoituun tietoon, eri tahojen verkostoitumiseen, sovittuihin työmenetelmiin muun muassa toimenpiteiden vaikuttavuuden arvioinnissa. Tavoitteen toteutuminen edellyttää toimintojen ja käsitteistön yhtenäistämistä, nykyistä reaaliaikaisempaa tiedonkulkua, yhdessä kehitettyjä mittaristoja, verkostoja sekä tietojen analysointia. Tilannekuva on keino saada tietoa päätöksenteon pohjaksi. Tilannekuva toteutetaan kunkin ministeriön ja viranomaisen tehtävien ja toimivaltuuksien puitteissa. Arviot siitä, edellyttävätkö tilannekuvassa tehdyt havainnot

07.06.2016

toimenpiteitä, esimerkiksi lainsäädäntömuutoksia, tehdään toimivaltaisten viranomaisten toimesta erikseen.

Tilannekuvatoiminnon käynnistäminen edellyttää eri hallinnonaloja koskevan hankkeen perustamista, jossa selvitetään muun muassa:

- mitä aihealueita ja osatekijöitä tilannekuvaan sisältyy ja kuka niiden tuottamisesta vastaa, esimerkiksi kunkin hallinnonalan verovajearviot viedään osaksi yhteistä tilannekuvaa ja niitä hyödynnetään erityisesti veronkannossa ja veronkannon valvontaa suorittavien viranomaisten keskinäisessä yhteistyössä,
- miten torjuntatyön seurannan, analyysin ja raportoinnin käytäntöjä tulee kehittää yhteisen tilannekuvaprosessin luomiseksi,
- miten käsitteistö yhtenäistetään ja kehitetään yhteiset mittausmenetelmät,
- miten raportointijärjestelmät tulisi koordinoita, jotta niistä muodostuisi myös eduskunnan ajantasaisen tiedonsaannin turvaava eri hallinnonalojen yhteinen tilannekuvaprosessi,
- miten ICT:tä hyödyntävät julkaisualustat ja tietokantojen käyttö tehostavat tiedonkulkua ja koordinaatiota sekä
- millaisia resursseja tarvitaan tilannekuvan perustamiseksi ja sen ylläpitämiseksi.

Vaikutusarvio

Tilannekuvasta saadaan ajantasaiseen ja yhtenäiseen tietoon perustuva strategisen ja taktisen päätöksenteon tukitoiminto, jolla voidaan parantaa yhteiskunnan mahdollisuuksia reagoida harmaan talouden ja talousrikollisuuden ilmiöihin ja haittoihin.

Keinot vaikutuksen arvioimiseksi

Tilannekuvatoiminnon vaikuttavuuden mittarit luodaan perustettavassa työryhmässä.

Vastuutahot

Talousrikostorjunnan johtoryhmä käynnistää hankkeen tilannekuvatoiminnon perustamiseksi siten, että toiminto olisi otettavissa käyttöön vuoden 2017 aikana. Tilannekuvan ylläpitoon tulevat osallistumaan kaikki ministeriöt ja niiden hallinnonaloihin kuuluvat viranomaiset ja muut julkista tehtävää hoitavat sekä yksityinen sektori. Talousrikostorjunnan johtoryhmä vastaa valmistelun käynnistämisestä.

Aikataulu

Hanke tilannekuvatoiminnon perustamiseksi valtioonhallintoon toteutetaan vuoden 2016 aikana. Tilannekuvatoiminto otetaan käyttöön vuoden 2017 aikana.

Toimenpiteiden toteuttamisen edellyttämät resurssit

Käynnistettävä hanke toteutetaan lähtökohtaisesti nykyisten resurssien puitteissa. Tilannekuvatoiminnon mahdolliset resurssitarpeet arvioidaan tarkemmin käynnistettävässä hankkeessa. Esimerkiksi tilannekuvan julkaisutoiminta saattaa edellyttää resursseja.

Tiedottaminen

Hankkeen tiedottamisesta vastaa hankkeelle määrättävä päävastuutaho.

07.06.2016

2.2 Pimeän työn torjunta ja kansallisen sekä kansainvälisen yhteistyön edistäminen

Hankkeen kuvaus

Ulkomaisten työvoiman valvontatehtävät kuuluvat monelle viranomaiselle. Valtioiden rajat ylittävissä tilanteissa viranomaisten välinen yhteistyö korostuu ja tehokas valvonta edellyttää eri toimijoiden yhteistyötä. Muun muassa tämän vuoksi Euroopan komissio on asettanut ns. pimeän työn vastaista yhteistyötä edistävän foorumin (EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON PÄÄTÖS (EU) 2016/344, pimeän työn vastaista yhteistyötä edistävän eurooppalaisen foorumin perustamisesta). Foorumin on tarkoitus tukea valvontaa mm. lisäämällä yhteistyötä, levittämällä ja vaihtamalla tietoa pimeän työn ehkäisemisestä ja ohjeistamalla parhaita yhteisiä käytäntöjä. Tähän liittyvää kansallista yhteistyötä varten työ- ja elinkeinoministeriö on perustanut pimeän työn kansallisen yhteistyöverkoston. Verkoston tavoitteena on tehostaa toimia pimeään työhön puuttumiseksi. Toimintaan osallistuu useita ministeriöitä ja viranomaisia sekä tarvittaessa työmarkkinajärjestöt.

Pimeän työn foorumi ja sen toimintaa tukeva kansallinen verkosto mahdollistavat nykyistä paremman kokemusten vaihdon eri maiden viranomaisten välillä pimeän työn torjumiseksi. Foorumin keskeisiä tehtäviä on parhaiden käytäntöjen ja tietojen vaihtaminen eri jäsenvaltioiden kesken. Suomi voi kansallisen verkoston ja foorumin kautta saattaa komission ja muiden jäsenvaltioiden ”peilattavaksi” yksittäisiä hankkeita ja omia hyviä käytäntöjä sekä saada muiden jäsenvaltioiden näkökantoja ja vastaavia käytäntöjä tiedoksi ja arvioitavaksi.

Foorumin ja kansallisen yhteistyöverkoston kautta pyritään jatkuvasti arvioimaan muissa jäsenvaltioissa käyttöön otettuja pimeän työn torjuntakäytäntöjä sekä arvioimaan niiden käyttökelpoisuutta Suomessa.

Vaikutusarviot

Foorumin ja kansallisen yhteistyöverkoston kautta pyritään vähentämään pimeää työtä sekä saamaan tietoa toteuttamiskelpoisista tehokkaista toimintamalleista. Pimeän työn torjunnalla pyritään muun muassa parantamaan työntekijöiden työoloja, edistämään työmarkkinoille integroitumista ja sosiaalista osallisuutta.

Vastuutahot

Vastuutahot: työ- ja elinkeinoministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö

Muut osallistujat: valtiovarainministeriö, sisäministeriö, oikeusministeriö, Valtakunnansyyttäjänvirasto, poliisi, Maahanmuuttovirasto, Tulli, Verohallinto, aluehallintovirastot, Eläketurvakeskus ja muut keskeiset tahot

Aikataulu

Hanke toteutetaan vuosina 2016–2020.

Toimenpiteiden toteuttamisen edellyttämät resurssit

Käynnistettävä hanke toteutetaan nykyisten resurssien puitteissa.

Tiedottaminen

EU:n foorumin ja kansallisen pimeän työn yhteistyöverkoston työn yleisestä tiedottamisesta vastaavat TEM ja STM. Kaikki vastuutahot vastaavat oman toimialansa asioiden tiedottamisesta ja tarvittaessa tiedottaminen tehdään eri vastuutahojen yhteistyönä.

07.06.2016

2.3 Viranomaisten toimintasuunnitelma rahanpesun torjunnan tehostamiseksi

Hankkeen kuvaus

Toimenpiteen toteuttamiseksi toimivaltaiset viranomaiset laativat suunnitelman ensisijaisista toimenpiteistä, jotka ovat tarpeen rahanpesun torjunnan tehostamiseksi. Toimintasuunnitelmassa on tarkoitus arvioida, millä toimenpiteillä voidaan puuttua tehokkaasti rahanpesun riskeihin siten, että ne muodostavat kokonaisuutena tehokkaan torjuntajärjestelmän yhdessä lainsäädännön kanssa. Suunnitelmassa linjattujen toimenpiteiden tulisi koskea viranomaisten käytännön toiminnan tehostamista voimassa olevan lainsäädännön mahdollistamin keinoin. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää hallinnollisiin seuraamuksiin osana tehokasta riskiperusteista valvontajärjestelmää. Viranomaisten toiminnan tehostamisen tulisi olla oikeassa suhteessa merkittävimpiin rahanpesun riskeihin. Viranomaisten resurssit tulee kohdentaa niihin toimenpiteisiin, joilla voidaan saavuttaa merkittäviä tuloksia. Koordinaatiosta vastaavana viranomaisena sisäministeriö varmistaa, että rahanpesuasioissa toimivaltaisten viranomaisten ja valvojien sekä lainvalvontaviranomaisten näkemykset tulevat huomioiduksi toimintasuunnitelmassa.

Vaikutusten arviointi

Rahanpesun vastaisella toimintasuunnitelmalla pyritään ensisijaisesti osaltaan vaikuttamaan neljännen kärkihankkeen – Harmaan talouden rikoksiin liittyvän rikostorjuntaketjun vaikuttavuuden sekä hallinnollisten seuraamusten kehittäminen – tavoitteiden saavuttamiseen, mutta sillä voidaan myös laajemmin pyrkiä vaikuttamaan ennakoivasti harmaan talouden ja talousrikollisuuden ilmiöihin. Tarkemmin keinot toimintasuunnitelman vaikutusten arvioimiseksi tullaan määrittämään sen laatimisen yhteydessä.

Rahanpesulainsäädännön velvoitteiden noudattaminen sekä viranomaisten että ilmoitusvelvollisten toimesta vaikuttaa harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan kokonaisuutena. Viranomaisten koordinoitulla yhteistyöllä ja uusia ilmiöitä koskevalla tiedonvaihdolla saadaan rahanpesun potentiaalisten esirikosten torjuntaan hyödyllistä tietoa. Rahanpesulainsäädännön mukaiset toimenpiteet vähentävät samalla muun talousrikollisuuden ja harmaan talouden mahdollisuuksia.

Uusi rahanpesulainsäädäntö mahdollista aiempaa selkeämmin riskiperusteiset toimenpiteet. Tehokkaalla riskiperusteisella valvonnalla sekä ohjauksella ja neuvonnalla pyritään vaikuttamaan potentiaalisen harmaan talouden toimijan asenteisiin ja päätöksentekoon. Valvojien ja ilmoitusvelvollisten sekä rahanpesun selvittelykeskuksen tehokkaalla yhteistyöllä varmistetaan, että potentiaalisia rahanpesutilaisuuksia on vähemmän ja rahanpesijöiden kiinnijäämisen riski kasvaa. Tehokkaalla rahanpesun torjuntaan liittyvällä viranomaisyhteistyöllä tehostetaan harmaaseen talouteen liittyvien rahanpesun esirikosten rikostorjuntaketjua kokonaisuutena ja lisätään siten viranomaisten toimenpiteiden vaikuttavuutta.

Osana valvontajärjestelmää uuden rahanpesulainsäädännön voimaantulon myötä toimivaltaisilla viranomaisilla on käytettävissään uudenlainen valikoima hallinnollisia seuraamuksia, joilla ennakoitua olevan ennalta ehkäiseviä vaikutuksia. Näitä vaikutuksia voidaan tehostaa erityisesti valvontaviranomaisten tiedottamisen, neuvonnan ja ohjauksen kautta. Kun rahanpesulainsäädännön noudattamatta jättäminen ei ole houkutteleva vaihtoehto, pitkällä aikavälillä tämä edistää yritysten välistä tervettä kilpailua. Viranomaisyhteistyöllä sekä tiedonvaihdolla hallinnollisten seuraamusten soveltamiskäytännöistä ja työmenetelmistä voidaan pyrkiä varmistamaan yhdenmukaisen hallinnollisia seuraamuksia koskevan käytännön muodostumiseen. Tällä pyritään lisäämään viranomaisten toiminnan vaikuttavuutta.

Toimenpiteellä ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

07.06.2016

Vastuutahot

Vastuutaho: sisäministeriö.

Muut osallistujat: toimivaltaiset valvontaviranomaiset ja Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskus

Aikataulu

Hanke toteutetaan keväällä 2017.

Toimenpiteiden toteuttamisen edellyttämät resurssit

Käynnistettävä hanke toteutetaan nykyisten resurssien puitteissa.

Tiedottaminen

Hankkeen tiedottamisesta vastaa sisäministeriö.

07.06.2016

2.4 Selvitys tyyppihyväksytyjen kassajärjestelmien soveltuvuudesta Suomeen

Hankkeen kuvaus

Verohallinto laatii selvityksen tyyppihyväksytyjen kassajärjestelmien soveltuvuudesta Suomeen. Selvityksessä huomioidaan tekninen toteutus, kustannukset viranomaisille ja yrityksille sekä vaikutusarviot. Selvityksestä pyydetään näkemykset elinkeinoelämän edustajilta sekä muilta asiaan liittyviltä sidosryhmiltä.

Eduskunnan tarkastusvaliokunnan mietinnön 17.11.2015 (TrVM 5/2015 vp) voimassa olevassa kannanoton mukaan Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin tyyppihyväksytyjä kassakoneita koskevan lainsäädännön valmistelemiseksi ja käyttöön ottamiseksi ohimyyntin kontrolloimiseksi ravintola-alalla. Ravintola-alalta saatujen kokemusten perusteella vastaavanlaisen lainsäädännön ulottamista muillekin käteistoimialoille on harkittava.

Kassalaitteilla tehdyt tulonsalaukset ovat yksi harmaan talouden ilmenemismuoto käteisillä toimialoilla. Suomessa ei ole kassalaitteiden toiminnalle ja tietojen rekisteröinnille minimivaatimuksia. Esimerkiksi Ruotsissa tuli vuonna 2010 voimaan laki tyyppihyväksytyistä kassalaitteista. Lailla varmistettiin, että kaikki käteisillä toimialoilla käytössä olevat kassalaitteet täyttävät myyntirekisterien ja laskureiden osalta tietojen sisältö-, turvallisuus- ja muotovaatimukset. Laite- ja ohjelmavaatimusten puutteen vuoksi Suomessa kassalaitteisiin jo rekisteröityjen myyntitapahtumien jälkikäteinen muuttaminen ennen kirjanpitoon vientiä on hyvin helppoa eikä toimenpiteestä jää jälkiä kassalaitteiden muistiin. Meneillään olevan ravintoloiden verotarkastushankkeen väliraportin perusteella yli 60 prosentissa verotarkastuksia on puutteita verotuksessa.

Tyyppihyväksytyjen kassajärjestelmien tarkoituksena on turvata kassatapahtumien tallennus, tietojen manipuloinnin estäminen salaustenmenettelyin ja muiden teknisten ratkaisujen avulla sekä määrämuotoisen tiedon saannin turvaaminen valvontaa suorittaville viranomaisille.

Selvitys kohdistetaan ns. on-line kassajärjestelmin kansainvälisen kehityksen vuoksi.

Vaikutusarvio

Toteutuessaan tyyppihyväksytyt kassalaitteet parantaisivat käteisillä toimialoilla mahdollisuutta selvittää tosiasiallinen liiketoiminnan laajuus ja ne parantaisivat kirjanpidon luotettavuutta, verotarkastusten kohdentamista ja valvonnan tehostamista. Lisäksi etuna olisi, että Verohallinto saadessaan myyntitapahtumat kassajärjestelmästä reaaliaikaisena voisi verovelvollisten valvonnan suorittaa tietovirran valvontana.

Uudella kassajärjestelmällä olisi myös merkittävä vaikutus yrityksen sisäisen laskennan parantumiseen ja valvontaan. Kassajärjestelmä mahdollistaisi yrityksille mm. reaaliaikaisen varastonvalvonnan, työtuntien optimoivan budjetoinnin, kanta-asiakasohjelmat, katelaskelmat tuotetasolla ja kirjanpidosta kirjanpitoon suorakirjaukset tapahtumista.

Vastuutahot

Selvityksen tyyppihyväksytyistä kassalaitteista tekee Verohallinto.

07.06.2016

Aikataulu

Selvitys toteutetaan vuoden 2018 loppuun mennessä.

Toimenpiteiden toteuttamisen edellyttämät resurssit

Käynnistettävä hanke toteutetaan nykyisten resurssien puitteissa.

Tiedottaminen

Hankkeet tiedottamisesta vastaa Verohallinto

07.06.2016

2.5 Viranomaisten toimintasuunnitelma rahoitusmarkkinoiden väärinkäytön torjunnan tehostamiseksi

Hankkeen kuvaus

Toimintasuunnitelmassa selvitetään, mitä ongelmia rahoitusmarkkinoiden väärinkäytön ja arvopaperimarkkinarikosten ennaltaehkäisyssä ja torjunnassa on havaittu ja miten niitä voitaisiin tehostaa. Toimintasuunnitelmassa on tarkoitus arvioida, millä lainsäädännöllisillä ja muilla toimenpiteillä voidaan ennaltaehkäistä, selvittää ja torjua rahoitusmarkkinoiden väärinkäyttöä ja sen riskejä. Suunnitelmassa linjattujen toimenpiteiden tulisi koskea viranomaisten käytännön toiminnan ja yhteistyön tehostamista. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää hallinnollisiin seuraamuksiin sekä niiden ja rikosoikeudellisten seuraamusten keskinäisiin suhteisiin seuraamusjärjestelmän tarkoituksenmukaisen toiminnan varmistamiseksi. Viranomaisten toiminnan tehostamisen tulisi olla oikeassa suhteessa merkittävimpiin rahoitusmarkkinoiden väärinkäytön riskeihin. Koordinaatiosta vastaavana viranomaisena valtiovarainministeriö varmistaa, että oikeusministeriön, Finanssivalvonnan, poliisin ja valtakunnansyyttäjävirston sekä muiden toimivaltaisten viranomaisten näkemykset tulevat huomioiduksi toimintasuunnitelmassa.

Vaikutusarvio

Rahoitusmarkkinoiden väärinkäytön torjuntasuunnitelmalla pyritään vaikuttamaan jokaisen harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategisen tavoitteen sekä kärkihankkeen tavoitteiden saavuttamiseen.

Rahoitusmarkkinoiden väärinkäyttöön liittyvän lainsäädännön ja velvoitteiden noudattaminen sekä viranomaisten että markkinaosapuolten toimesta vaikuttaa markkinoiden väärinkäytön ja arvopaperimarkkinarikosten torjuntaan osana talousrikollisuutta kokonaisuutena.

Finanssivalvonnan ja oikeuslaitoksen tehokkaalla yhteistyöllä varmistetaan, että potentiaalisia väärinkäytöstilaisuuksia on vähemmän ja kiinnijäämisen riski kasvaa.

Rahoitusmarkkinoiden väärinkäytön torjunnan tehostaminen parantaa markkinoiden toimivuutta ja edistää yritysten välistä tasapuolista ja tervettä kilpailua.

Kansainvälisellä viranomaisyhteistyöllä sekä tiedonvaihdolla hallinnollisten seuraamusten soveltamiskäytännöistä ja työmenetelmistä voidaan pyrkiä varmistamaan tehokas ja riittävän yhdenmukainen hallinnollisten seuraamusten soveltaminen.

Toimintasuunnitelmaan sisältyvien toimenpiteiden vaikuttavuutta voidaan arvioida jälkikäteen markkinoiden väärinkäyttöön ja arvopaperimarkkinarikoksiin liittyneiden viranomaistutkimusten sekä seuraamusprosessien lukumäärällä, kestolla sekä niistä saaduilla laadullisilla kokemuksilla. Erityisesti olisi pyrittävä mittaamaan sitä, onko toimenpiteillä ollut vaikutusta markkinoiden väärinkäytön kiinnijäämisriskin nostamiseen.

Vastuutahot

Vastuutaho: valtiovarainministeriö.

Muut osallistujat: oikeusministeriö, poliisi ja Valtakunnansyyttäjävirsto

07.06.2016

Aikataulu

Toimintasuunnitelma pyritään saamaan aikaiseksi seuraavan kahden vuoden aikana.

Resurssit

Toimenpiteiden suunnittelu ja toteuttaminen veisi 0,5 henkilötyövuotta valtiovarainministeriön resursseista ja hiukan vähemmän muiden viranomaisten (ml. oikeusministeriö, poliisi, Valtakunnansyyttäjävirsto) resursseista.

Tiedottaminen

Hankkeen tiedottamisesta vastaa valtiovarainministeriö.

07.06.2016

2.6 EU:n jätesiiroasetuksen (EY/1013/2006) mukaisten tarkastussuunnitelmien laadinnan edistäminen kansainvälisten jätesiirojen valvomiseksi

Hankkeen kuvaus

Hanke perustuu EU-lainsäädännön ja jätelain velvoitteeseen ottaa käyttöön 1.1.2017 mennessä suunnitelmat jätettä käsittelevien, jätettä ammattimaisesti keräävien tai kuljettavien ja vaarallista jätettä tuottavien laitosten tai yritysten tarkastuksista samoin kuin jätteiden välittäjien ja kauppiaiden sekä jätteiden siirtojen ja niihin liittyvien käsittelytoimien tarkastuksista. Tarkastussuunnitelmien on perustuttava riskinarviointiin, jossa huomioidaan eri viranomaisilla olevat tiedot. Uudistuksen taustalla ovat EU komission selvitykset, jotka osoittavat, että arviolta neljännes kaikista sekä Euroopan unionissa että jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä toteutettavista jätteiden siirroista on EU:n lainsäädännön vastaisia.

Käytännön toimenpiteenä olisi tarkastuksissa huomioon otettavien seikkojen ohjeistus.

Vaikutusarvio

Tarkastussuunnitelmien laadinnan mahdollisimman laajalla viranomaisyhteistyöllä uskotaan voitavan vaikuttaa laittomien jätesiirojen estämiseen ja paljastamiseen. Laittomien jätesiirojen estäminen ehkäisee talousrikollisuutta.

Keinot toimenpiteiden vaikutusten arvioimiseksi

Vaikutuksia voidaan arvioida laadittujen tarkastussuunnitelmien määrällä ja niiden avulla löydettyillä laittomilla jätesiiroilla sekä näiden siirtojen avulla tavoitellulla taloudellisen hyödyn määrällä.

Vastuutahot

Vastuutaho: Suomen ympäristökeskus

Muut osallistujat: Poliisihallitus, tulli, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset ja kuntien ympäristösuojeluviranomaiset

Aikataulu

Hanke valmistuu 2017 mennessä

Toimenpiteen toteuttamisen edellyttämät resurssit

Hanke toteutetaan nykyisten resurssien puitteissa.

Tiedottaminen

Toimenpiteen mahdollisesta tiedottamisesta vastaa Suomen ympäristökeskus.

07.06.2016

3 VIRANOMAISTEN VÄLISEN TIETOJENVAIHDON EDELLEEN KEHITTÄMINEN (KÄRKIHANKE 3)

3.1 Viranomaisten toimivaltuuksien ja tietojenvaihtosäännösten kehittäminen

Hankkeen kuvaus

Viranomaisten ja julkista tehtävää hoitavien harmaan talouden ja talousrikosten torjuntatoimenpiteiden tehokkuuden ensisijainen edellytys on pystyä perustehtäviään hoitaessaan tunnistamaan asiakkaistaan harmaan talouden toimijat. Viranomaisten lakisääteiseen tehtävään liittyvä velvollisuus tutkia asiakkaiden julkisten velvoitteiden hoitamista esimerkiksi lupien ja tukien myöntämisen yhteydessä tai valvonnan kohdentamisessa sekä tähän liittyvä tehokas tietojen saanti ja yhteistyö nousevat tärkeään rooliin harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjumisessa. Harmaan talouden toimijoiden tunnistamista ja valvontaa helpottavat ja tehostavat erityisesti yritystoimintaa koskevien tietojen hyvä saatavuus sekä sähköiset palvelut viranomaisten välisessä tietojenvaihdossa.

Harmaan talouden torjunnan tehokkuuden lisäämiseksi tulisi selvittää voidaanko veroihin ja muihin julkisiin maksuihin liittyvien rekisteröitymis-, ilmoittamis- ja maksuvelvollisuuksien hoitamisen valvonta säätää osaksi viranomaisten tehtäviä ja säätämällä viranomaisille mahdollisuus vaihtaa kyseisten velvollisuuksien hoitamista koskevaa, salassa pidettävää tietoa. Asia tulisi selvittää sellaisten viranomaisten ja muuta julkista tehtävää hoitavien osalta, joita koskevasta lainsäädännöstä kyseiset säännökset ovat puutteelliset tai puuttuvat kokonaan.

Laaditaan selvityksiä siitä, ovatko viranomaisten ja julkista tehtävää hoitavien toimivaltuudet selvittää lakisääteisten velvoitteiden hoitamista sekä tähän liittyvät tietojenvaihtosäännökset riittäviä. Lisäksi selvitetään tukevatko viranomaisten tietojenvaihtoon liittyvät työmenetelmät julkisten velvoitteiden hoitamista koskevien rekisteritietojen ja näihin liittyvien palveluiden tehokasta käyttöä. Esimerkiksi tulisi selvittää, voidaanko julkisten velvoitteiden hoitamisen valvonta asettaa erilaisten elinkeinolupia ja julkisista varoista myönnettäviä yritystukia valvovien viranomaisten ja muuta julkista tehtävää hoitavien velvollisuudeksi.

Esimerkkejä viranomaisten ja julkista tehtävää hoitavien tehtävistä, joiden harmaan talouden torjuntaan liittyviä toimivaltuuksien ja tietojen vaihtoa koskevien säännösten muutostarpeet tulisi selvittää:

- Poliisin tietojensaantioikeus mm. verotustietoihin,
- Poliisin myöntämät elinkeinoluvat, mm.
 - o Turvallisuusalan elinkeinoluvat
 - o Asealan elinkeinoluvat
 - o Arpajaishallinnon luvat,
- Verohallinnon oikeus käyttää rikostaustaa koskevia tietoja,
- palkkaturvaviranomaisen tiedonsaantioikeudet,
- Finanssivalvonnan ja Verohallinnon väliset tietojenvaihtosäännökset,
- viranomaisten oikeus käyttää rahanpesuilmoitusten tietoja hallinnollisessa päätöksenteossa,
- korruptiohavaintojen ilmoittaminen,
- kilpailu- ja kuluttajaviranomaisen valvontatehtävät,
- aluehallintovirastojen myöntämät elinkeinoluvat, mm.
 - o valuutanvaihtotoiminta- sekä omaisuudenhoito- ja yrityspalvelut
 - o kiinteistövälityspalvelut
 - o kuluttajaluottoja tarjoavat yritykset
 - o perintäyritykset
 - o panttilainausyritykset
 - o löytötavarapalveluyritykset,

07.06.2016

3.2 Selvitys ulosottomenettelyssä varattomaksi todettujen yritysten aiheuttamista ongelmista

Hankkeen kuvaus

Tehdään selvitys ulosottomenettelyssä varattomaksi todettujen yritysten aiheuttamista ongelmista. Selvityksessä tutkitaan mahdollisuuksia vähentää ongelman aiheuttamia vahinkoja ja lisätä viranomaisresurssien tehokkaampaa käyttöä.

Ulosotossa varattomaksi todettu, mutta Verohallinnon rekisterien perusteella toimivalta vaikuttava ja kaupparekisterin mukaan toiminnassa oleva yritys voi jatkaa toimintaansa markkinoilla ja velkaantua lisää. Yrityksiä voidaan käyttää harmaan talouden toimintaan, esimerkiksi kuittikauppaan. Yrityksen kanssa asioivat eivät välttämättä saa tietoa siitä, että yritys on tosiasiallisesti kykenemätön täyttämään velvoitteitaan ja noudattamaan sitoumuksiaan. Tieto ulosoton esteestä on saatavissa luottotietorekistereistä, mutta kaikki yrityksen kanssa asioivat eivät välttämättä tiedä tätä eikä heillä ole tarvittavia käyttöliittymiä.

Varattomaksi todettujen yritysten toistuva uudelleen varattomaksi tai esteelliseksi toteaminen kuormittaa velkojia ja viranomaiskoneistoa. Varattomuus- tai suppean ulosoton esteen saaminen edellyttää toimenpiteitä velkojalta ja sen toteaminen vaatii selvitystyötä ulosottoviranomaiselta.

Hankkeella pyritään minimoimaan ulosotossa varattomaksi todettujen yritysten haitallisen käytön vaikutuksia. Myös viranomaiskoneiston rasittamista varattomiin yrityksiin liittyvillä toistuvilla prosesseilla pyritään vähentämään.

Vaikutusarvio

Harmaan talouden toimijoiden mahdollisuudet käyttää varattomia yrityksiä pienenevät. Viranomaisten ja velkojien resursseja käytetään tehokkaammin.

Keinot toimenpiteen vaikutusten arvioimiseksi

Selvitetään varattomien velallisyriyten määrää ja velallisasemaa ulosotossa sekä arvioidaan vaikutuksia julkisoikeudellisten velkojen ja viranomaisten resurssien käytön kehitykseen.

Vastuutahot

Vastuutaho: Valtakunnanvoudinvirasto

Muut osallistajat: työ- ja elinkeinoministeriö (kaupparekisterilainsäädäntö) ja Verohallinto ja Tulli (vero- ja tullilainsäädäntö)

Aikataulu

Selvitys toteutetaan vuosien 2017–2018 aikana.

Toimenpiteiden toteuttamisen edellyttämät resurssit

Selvitys toteutetaan nykyisten resurssien puitteissa.

Tiedottaminen

Hankkeen tiedottamisesta vastaavat Valtakunnanvoudinvirasto, työ- ja elinkeinoministeriö, Verohallinto ja Tulli.

07.06.2016

4 HARMAAN TALouden RIKOKSIIN LIITTYVÄN RIKOSTORJUNTAKETJUN VAIKUTTAVUUDEN SEKÄ HALLINNOllISTEN SEURAAMUSTEN KEHITTÄMINEN (KÄRKIHANKE 4)

4.1 Hallinnollisten seuraamusten käyttöalan laajentaminen

Hankkeen kuvaus

Suomen sanktiojärjestelmä perustuu laajasti rikosoikeudellisten seuraamusten käyttöön. Voidaan kysyä, onko järjestelmän näin laaja käyttö tarkoituksenmukaista, ja pitäisikö etenkin lievimmät rikkomukset käsitellä hallinnollisessa menettelyssä. Sanktioiden käyttöalan laajentaminen voisi keventää rikkomusten käsittelyä ja tuottaa kustannussäästöjä ilman, että rikosoikeusjärjestelmän uskottavuus kärsisi. Hallinnollisia sanktioita voidaan määrätä myös oikeushenkilöille. Oikeudenhoidon uudistamisohjelman vuosille 2013—2025 mukaisesti selvitetään edellytykset hallinnollisten sanktioiden käyttöalan laajentamiselle (uudistamisohjelman kohta 25). Hankkeen toteutuminen edellyttää, että sanktioiden sääntelytapoja ja määräämismenettelyä selkeytettäisiin oikeudenhoidon uudistamisohjelman mukaisesti (kohta 9).

Hankkeen erillisenä osana selvitetään lisäksi kolmikantaisesti hallinnollisten sanktioiden käyttömahdollisuudet työlainsäädännössä ja työsuojeluvalvonnassa sen tehokkuuden ja vaikuttavuuden lisäämiseksi. Sanktion pääasiallisena muotona tulisi käytännössä kysymykseen rikkomuksen vakavuuteen suhteutettu hallinnollinen seuraamusmaksu.

Vaikutusarvio

Hallinnollisten sanktioiden käyttöalan laajentaminen vähentäisi erityisesti syyttäjien, mutta myös yleisten tuomioistuinten työmäärää. Toisaalta muutos lisäisi jossain määrin hallintotuomioistuinten työtä. Vaikutukset kunkin hallintoviran-omaisen työmäärään määräytyisivät sen mukaan, olisiko seuraamusmaksun määrääminen kevyempää kuin viranomaisen nykyinen osallistuminen rikosprosessiin. Säästövaikutusten suuruus riippuu siitä, miten laajasti hallinnollisia sanktioita katsotaan kriminaalipoliittisesti tarkoituksenmukaiseksi käyttää.

Vastuutahot

Vastuutaho: oikeusministeriö.

Muut osallistujat: kaikki muut ministeriöt, joiden toimialaa ehdotus koskisi. Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa työsuojelua koskevasta kolmikantaisesta valmistelusta. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa työlainsäädäntöä koskevasta kolmikantaisesta valmistelusta.

Aikataulu

Hanke käynnistetään hallituskauden loppupuolella.

Toimenpiteiden toteuttamisen edellyttämät resurssit

Hanke toteutetaan nykyisten resurssien puitteissa.

Tiedottaminen

Hankkeen tiedottamisesta vastaa oikeusministeriö

07.06.2016

4.2 Esitutkintaviranomaiset, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Verohallinto sekä konkurssiasiamies luovat toimintamallin, jota käytännössä soveltamalla voidaan varmistaa rikosvastuun kohdentuminen esitutkintaa rajaamalla sekä käyttämällä vaikuttavia hallinnollisia seuraamuksia

Hankkeen kuvaus

Harmaan talouden talousrikokset ovat laajoja ja ulottuvat usein myös Suomen lähialueille, erityisesti Baltian maihin. Niiden esitutkinta kuluttaa huomattavan määrän resursseja johtuen esitutkinnan reaaliaikaisuudesta. Käytännössä kaikissa tapauksissa esitutkinta paljastaa lisää rikollista toimintaa ja esitutkintaviranomaisilla olevan esitutkintapakon johdosta niitä ei kaikissa tapauksissa ole esitutkintaviranomaisen toimin mahdollista rajata esitutkinnan ulkopuolelle, vaikka niiden tutkinnalla ei enää olisi olennaista vaikutusta odotettavissa olevaan tuomioon tai takaisin saatavan rikoshyödyn määrään. Näissä tapauksissa on pääasiassa kyse verorikoksista. Esitutkinnassa muodostuu hyvin laajoja kokonaisuuksia, joissa saattaa olla satoja asianosaisia. Näiden käsittely tuomioistuimissa on osoittautunut hyvin haasteelliseksi juuri lukuisten asianosaisten sekä laajalle haarautuvan tutkinnan vuoksi. Rikoshyöty näissä tapauksissa varsin harvoin jää Suomeen, vaan se pyritään siirtämään nopeasti rajojen ulkopuolelle mm. käteisenä rahana. Jos tutkinnan kohteena on konkurssissa oleva velallinen, rikosvastuun kohdentaminen edellyttää oikea-aikaista yhteistyötä esitutkintaviranomaisen, syyttäjän ja pesänhoitajan tai julkisselvittäjän välillä.

Luodaan esitutkintaviranomaisten, syyttäjien, verohallinnon ja konkurssiasiamiehen kesken yhteistyössä toimintamalli voimassaolevan lainsäädännön pohjalta, jolla sekä selkeytetään vallitsevaa käytäntöä esitutkintaan tulevien harmaan talouden juttujen rajaamisessa huomioiden rikosvastuun optimaalinen toteutuminen että huolehditaan esitutkintaan tulevien juttujen esikäsittelyn yhdenmukaisuudesta. Juttuja rajaamalla nopeutetaan rikosprosessin kestoa ja laajuutta ja näin helpotetaan tuomioistuinten työskentelyä. Tähän liittyen selvitetään ne tilanteet, joissa veroviranomainen voi käytännössä riittävän ankarilla hallinnollisilla toimenpiteillä ratkaista asian vaarantamatta kuitenkaan rikosvastuun toteutumista.

Huolehditaan, että poliisi ja muut esitutkintaa suorittavat viranomaiset työskentelevät yhteistyössä esitutkintalain, ohjeiden ja sopimusten mukaisesti siten, että sekä syyttäjän että esitutkintaa suorittavien viranomaisten lain mukaisen mahdollisuudet esitutkinnan suuntaamiseen ja rajaamiseen tulevat täysimääräisesti käytettyä huomioiden rikosvastuun tehokas toteutuminen. Konkurssiin liittyvissä jutuissa tiivistetään yhteistyötä pesänhoitajien ja julkisselvittäjien kanssa. Samalla varmistetaan, ettei tuomioistuinkäsittelyyn saateta niin laajoja kokonaisuuksia, että näytön esittäminen kohtuuttomasti vaikeutuu.

Vaikutusarvio

Sanotuilla toimenpiteillä lyhennetään esitutkinnan ja koko rikosprosessin kestoa, turvataan prosessiin osallistuvien viranomaisten saumaton yhteistyö, helpotetaan tuomioistuinten työskentelyä ja varmistetaan rikoshyödyn mahdollisimman laaja takaisinsaanti. Lisäksi sanotuilla toimenpiteillä mahdollistetaan esitutkintaviranomaisten resurssien kohdentaminen merkitykseltään vaikuttavimpien rikoskokonaisuuksien selvittämiseen ja esitutkintaan.

Keinot toimenpiteen vaikutusten arvioimiseksi

Vaikutuksia voidaan arvioida seuraamalla esitutkinnan ja syyteharkinnan kestoa kokonaisuutena, takaisinsaadun rikoshyödyn (netto) määrää sekä esitutkintaan ja syyteharkintaan käytettyjen henkilötyövuosien määrää.

07.06.2016

Vastuutahot

Sisäministeriö, Poliisihallitus, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Konkursiasiamiehen toimisto, Tulli ja Verohallinto (tarvittaessa myös ulosottoviranomainen.)

Aikataulu

Toteutetaan vuoden 2016 - 2017

Toimenpiteen toteuttamisen edellyttämät resurssit

Hanke toteutetaan nykyisten resurssien puitteissa.

Tiedottaminen

Hankkeen tiedottamisesta vastaa sisäministeriö.

07.06.2016

4.3 Selvitys verotukseen liittyvien väärinkäytösten paljastamisen ja selvittämisen tehokkuudesta ja vaikuttavuudesta

Hankkeen kuvaus

Verotusmenettely ja tietovirrat, joihin verotus perustuu, ovat muuttuneet viime vuosien aikana huomattavasti. Edelleenkin verovelvollisen ilmoittamis- ja selvittämisvelvollisuus ovat keskeisessä asemassa verotuksen oikeellisuuden turvaamiseksi. Tämän lisäksi verotukseen vaikuttavien vertailu- ja sivullisilmoittajien antamien tietojen merkitys on huomattavasti kasvanut. Ilmoittamis- ja selvittämisvelvollisuuden menettelyissä on pyrkimyksenä ollut keventää verovelvollisten hallinnollista taakkaa. Erilaiset sähköiset toimintatavat ja toiminnan kansainvälistyminen ovat muuttaneet verotuksen toimintaympäristöä.

Verolaeissa säädetään sanktioista, joiden tarkoituksena on tehostaa lainmukaisten velvollisuuksien täyttämistä. Eduskunnan käsiteltävänä olevaan verolainsäädännön kokonaisuudistuksen 1. osaan (HE 29/2016) sisältyy myös Verohallinnon määräämien sanktioiden sääntelyn uudistaminen. Verolainsäädännön muutoksissa on otettu huomioon automaation ja sähköisten menettelyjen mahdollisuudet.

Verotukseen liittyviä väärinkäytöksiä selvitetään verovalvonnan, pääasiallisesti verotarkastuksen, keinoin. Verotarkastukseen sovelletaan yleisiä verotusmenettelyä koskevia säännöksiä. Tarkastuskohteessa havaittujen väärinkäytösten laatu – virheiden vähäisyys, tahattomuus tai tulkinnanvaraisuus ja toisaalta tahallinen rangaistavuuden tunnusmerkistön täyttävä menettely – ei vaikuta verotarkastajan toimivaltuuksiin tai verovelvollisen laissa säädettyihin oikeuksiin tai velvollisuuksiin. Nykyiset oikeusvarmuus- ja tehokkuusvaatimukset saattavat edellyttää verovalvonnan keinojen uudelleen arviointia.

Samantyyppisiä ongelmia liittyy myös muita julkisoikeudellisia velvoitteita valvovien viranomaisten ja muuta julkista tehtävää hoitavien menettelyihin.

Tehdään selvitys verotukseen liittyvien väärinkäytösten paljastamisen ja selvittämisen tehokkuudesta ja vaikuttavuudesta. Selvityksen lähtökohtana olisi nykyisen lainsäädännön mukaisten toimivaltuuksien käytön kehittäminen.

Selvityksessä tutkitaan, ovatko verotuksen oikeellisuuden kannalta ilmoittamiseen, selvittämiseen ja tietojen antamiseen liittyvät velvollisuudet niiden laiminlyömisestä aiheutuviin vahinkoihin nähden oikeasuhtaisesti hallinnollisesti sanktiotuhkaisia (omaloitteiset ilmoitukset, sivullisilmoitukset, vertailutiedot, muut tietovirrat). Lisäksi selvitetään voidaanko verotarkastuksen toimintaohjeita muuttamalla tehostaa väärinkäytösten selvittämistä ja samalla parantaa verovelvollisen oikeusturvaa. Nykyiset oikeusturvavaatimukset edellyttäisivät lisäksi joissakin tapauksissa sitä, että verovelvollisella olisi oikeus olla myötävaikuttamatta asian selvittämiseen, jos häntä uhkaa rikosoikeudellinen rangaistus. Vastaavasti viranomaisella voisi olla valtuudet ottaa kirjanpitoaineisto haltuunsa ilman verovelvollisen myötävaikutusta.

Vaikutusarvio

Verohallinnon ja muiden julkisia velvoitteita valvovien valvontaprosessi tehostuu ja sen vaikuttavuus lisääntyy.

Keinot vaikutuksen arvioimiseksi

Keinot vaikutuksen arvioimiseksi määritellään selvityksen aikana.

Vastuutahot

07.06.2016

Vastuutahot: Verohallinto ja Tulli

Muut osalliset: julkisia velvoitteita valvovat ja Poliisihallitus.

Aikataulu

Selvitys ehdotuksineen valmisteltaisiin vuosina 2016 – 2018.

Toimenpiteiden toteuttamisen edellyttämät resurssit

Selvitys toteutetaan nykyisten resurssien puitteissa.

Tiedottaminen

Selvityksestä tiedottavat Verohallinto ja Tulli.

07.06.2016

4.4 Talousrikosten rangaistusasteikkojen arviointi

Hankkeen kuvaus

Strategisen hallitusohjelman mukaan eräänä oikeuspolitiikan tavoitteena on, että rangaistukset vastaavat yleistä oikeustajua. Tarkoituksena on varmistaa, että rikoksista annettavat rangaistukset ovat oikeudenmukaisessa suhteessa teon moitittavuuteen. Oikeusministeriö on käynnistänyt tämän johdosta selvityshankkeen, jossa tarkastellaan kansalaisten käsityksiä muun muassa talousrikosten rangaistustasosta. Tutkimuksen valmistuttua arvioidaan mahdollisia tarpeita lainsäädännön tarkistamiseen tai muihin toimenpiteisiin. Myös eduskunta on edellyttänyt hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin törkeiden talousrikosten rangaistusasteikkojen tarkistamiseksi (M 8/2010 vp, TrVM 9/2010, EK 42/2010 vp).

Vaikutusarvio

Taloudelliset vaikutukset esimerkiksi rangaistusten täytäntöönpanokustannuksiin täsmentyvät lainvalmistelussa.

Keinot vaikutusten arvioimiseksi

Vaikutuksia arvioidaan osana lainvalmistelua, toteutuvia vaikutuksia seurataan kehys- ja talousarviovalmistelussa.

Vastuutahot

Vastuutaho: oikeusministeriö. Tutkimuksen toteuttaa Oikeuspolitiikan ja kriminologian instituutti/Helsingin yliopisto

Aikataulu

Oikeustajua koskevan tutkimuksen kestoksi on arvioitu 1,5—2 vuotta, arviointi käynnistyy tutkimuksen valmistuttua.

Toimenpiteiden toteuttamisen edellyttämät resurssit

Arvioinnin ja lainvalmistelun edellyttämät resurssit, mahdollisten tarkistusten edellyttämät resurssit rangaistusten täytäntöönpanoon

Tiedottaminen

Hankkeesta tiedottaa oikeusministeriö

07.06.2016

4.5 Rikosprosessin lyhentäminen

Hankkeen kuvaus

Oikeusministeriössä on valmisteltu pääosin oikeudenhoidon uudistusohjelmaan perustuva arviomuistio "Oikeusprosessien keventäminen", jossa käsitellään viittä mahdollista keventämiskeinoa: kokoonpanojen keventämistä yleisissä tuomioistuimissa, käräjäoikeuden rikosasioiden kirjallisen menettelyn käyttöala laajentamista, ns. yhden kosketuksen periaatetta, syytetyn velvollisuuden osallistua henkilökohtaisesti oikeudenkäyntiin lieventämistä sekä videoyhteyksien käytön laajentamista.

Vaikutusarvio

Vaikutuksia arvioidaan osana lainvalmistelua

Vastuutahot

Vastuutaho: oikeusministeriö

Aikataulu

Arviomuistiosta on pyydetty lausunnot 11.3. mennessä. Lisäksi lausunnonantajia kehoitettiin tekemään omia ehdotuksia keinoista keventää oikeusprosesseja. Oikeusministeriössä on perehdytty lausuntoihin ja jatkotoimena on perustaa työryhmä, jonka kokoonpanoa ja tarkempaa toimeksiantoa suunnitellaan. Työryhmän määräaika asetetaan päättämään todennäköisesti vuoden 2017 aikana.

Toimenpiteiden toteuttamisen edellyttämät resurssit

Selvitys toteutetaan nykyisten resurssien puitteissa.

Tiedottaminen

Hankkeen tiedottamisesta vastaa oikeusministeriö

07.06.2016

4.6 Ulosotto-, syyttäjä-, esitutkinta- ja veroviranomaisten yhteistyöhanke rikoksella saadun hyödyn jäljittämisen, turvaamisen ja poisottamisen tehostamiseksi

Hankkeen kuvaus

Rikoshyödyn poisottamista turvataan pakkokeinolain 6 luvun mukaisella vakuustakavarikolla ja 7 luvun mukaisella takavarikolla. Turvaamisen menettelyt sisältävät nykyisellään riskejä siitä, että rikoshyöty ei tosiasiallisesti tule tehokkaasti otetuksi pois rikoksen tekijältä, osalliselta tai siltä jonka puolesta tai hyväksi rikos on tehty.

Pakkokeinolain 7 luvun mukaisen takavarikon tarkoituksenmukainen käyttö

Rikoshyödyn poisottamisen turvaamiseen tulisi käyttää pakkokeinolain 7 luvun mukaista takavarikkoa niissä tapauksissa, kun se on voimassa olevan lainsäädännön mukaan mahdollista. Hankkeen tavoitteena on luoda asianomaisille viranomaisille yhtenäinen ja selvä käsitys yhtäältä takavarikon ja toisaalta vakuustakavarikon käyttöalasta.

Pakkokeinolain 6 luvun mukaisten vakuustakavarikkojen sekä verojen ja maksujen perimisen turvaamisesta annetun lain mukaisten verotakavarikkojen oikea kohdentaminen

Vakuustakavarikkoa tulisi hakea tekijän lisäksi kaikkia niitä vastaan, jotka ovat hyötynneet rikoksesta. Esitutkinta-, syyttäjä-, ulosotto- ja muiden viranomaisten välisellä yhteistyöllä jo vakuustakavarikkoa valmisteltaessa varmistetaan yhtäältä se, että vakuustakavarikko kohdistetaan oikeisiin vastaajatahoihin ja toisaalta se, että vastaajien omaisuus saadaan jo vakuustakavarikkovaiheessa mahdollisimman kattavasti selvitettyä ja turvattua. Vastaavanlaista tietoa tarvitaan myös veroviranomaisen hakiessa verotakavarikkoa.

Todellisuutta vastaamattomiin ulosottooperusteisiin puuttuminen

Todellisuutta vastaamattomilla ulosottooperusteilla pyritään palauttamaan täytäntöönpanon kohteena oleva omaisuus takaisin rikoksen tekijän tai hänen lähipiiriinsä varallisuuspiiriin.

Kattavaa kuvausta ilmiöstä ja onnistuneista puuttumiskeinoista ei ole. Hankkeessa selvitetään ilmiön laajuus ja etsitään keinot tunnistaa kyseiset tapaukset sekä keinot esiin tuleviin väärinkäytöksiin puuttumiseen.

Ensisijassa selvitetään nykyisen lainsäädännön tarjoamat mahdollisuudet estää sellaisten ulosottooperusteiden täytäntöönpano, jotka eivät vastaa tosiasiallisia oikeussuhteita ja joiden avulla pyritään palauttamaan ulosmitattu tai vakuustakavarikon kohteena oleva omaisuus takaisin rikoksen tekijän tai hänen lähipiiriinsä varallisuuspiiriin. Toiseksi selvitetään, edellyttääkö todellisuutta vastaamattomiin täytäntöönpanoperusteisiin puuttuminen lainsäädännön muuttamista.

Toimenpiteet tavoitteisiin pääsemiseksi

Esitetään, että oikeusministeriö asettaa hankkeen tavoitteiden toteuttamista varten työryhmän, jossa edustettuina ovat esitutkinta-, syyttäjä-, ulosotto-, ja veroviranomaiset. Työryhmän vetovastuu on oikeusministeriön alaisella Valtakunnanvoudinvirastolla.

Työryhmän tehtävänä on selvittää edellä kuvattuja ongelmia ja ilmiöitä sekä niihin liittyviä tarkoituksenmukaisia menettelytapoja ja toimia. Työryhmä tuottaa selvitystyönsä perusteella aiheesta materiaalin, jonka avulla eri viranomaistahot pystyvät ohjaamaan toimintaansa edellä kuvattujen asioiden osalta. Materiaalia käytetään kaikille sanotuille viranomaistahoille järjestettävän koulutuksen pohjana.

07.06.2016

Vaikutusarvio

Sanotuilla toimilla arvioidaan olevan vaikutusta siihen, että rikoshyödyn jäljittäminen, turvaaminen ja poisottaminen tehostuvat ja sitä kautta rikostorjuntaketjun vaikuttavuus yhteiskunnassa lisääntyy. Toimenpiteen keskeisenä tavoitteena on kohdentaa harmaan talouden torjuntaan osoitettuja resursseja mahdollisimman tehokkaalla tavalla.

Ulosottomenettelyn väärinkäyttäminen lähipiirin hyväksi vaikeutuu.

Vastuutahot

Oikeusministeriö asettaa työryhmän, jonka vetovastuu on Valtakunnanvoudinvirastolla.

Muut osallistujat: Valtakunnansyyttäjänvirasto, Poliisihallitus, Tulli, Verohallinto ja Rajavartiolaitos

Aikataulu

Toteutetaan 2016–2019

Keinot toimenpiteiden vaikutusten arvioimiseksi

Vaikutuksia voidaan arvioida rikoshyötytilastojen sekä ulosoton erikoisperinnän tuloksellisuutta mittaavien tilastojen avulla.

Toimenpiteen toteuttamisen edellyttämät resurssit

Työryhmätyö tehdään poikkihallinnollisena viranomaisyhteistyönä. Mahdolliset resurssivaikutukset ilmenevät vasta tarkastelun perusteella tehtyjen tehostamistoimenpidepäätösten ja toimintamuutosten yhteydessä.

Tiedottaminen

Hankkeen tiedottamisesta vastaavat kukin organisaatio omalta osaltaan.

07.06.2016

4.7 Rikoshyötyyn liittyvien täytäntöönpanotoimenpiteiden tehostaminen lainvoimaisen rikostuomion jälkeen - erityisesti kansainvälisissä asioissa

Hankkeen kuvaus

Rikosprosessin toimintaketjun on oltava tehokas esitutkinnasta aina lainvoimaisen rikostuomion täytäntöönpanoon saakka myös kansainvälistyvässä toimintaympäristössä. Uudenlaiset kansainväliset sähköiset palvelut ovat entistä helpommin asiakkaiden saatavilla. Mahdollisuudet kerryttää tai siirtää rikoshyötyä ulkomaille nopeasti ja helposti ovat lisääntyneet.

Rikoshyödyn jäljittämistä ja poisottamista on pyritty tehostamaan erityisesti esitutkinta- ja syyteharkintavaiheessa. Toimintoja tulisi tarkastella myös lainvoimaisen rikostuomion jälkeen. Nykyisin millään taholla ei ole keskitettyä koordinoituvastuuta kansainvälisistä toimenpiteistä. Oikeusrekisterikeskus on toimivaltainen täytäntöönpanoviranomainen Suomessa EU-konfiskaatiopuitepäätökseen perustuvassa yhteistyössä ja Pohjoismaisen yhteistoimintalain mukaisissa tilanteissa. Oikeusministeriön kansainvälisen oikeudenhoidon yksikkö on toimivaltainen välittämään menettämisseuraamuksen täytäntöönpanoa koskevan oikeusapupyynnön eräissä kansainvälisissä tapauksissa. Ulosottoviranomainen on lähtökohtaisesti toimivaltainen vain Suomessa.

Toimenpiteeksi esitetään poikkihallinnollista työryhmää, joka tekee selvityksen rikoshyötyyn liittyvien toimenpiteiden tehostamiseksi lainvoimaisen rikostuomion jälkeen - erityisesti kansainvälisissä asioissa. Työryhmässä selvitetään mahdollisuudet tehostaa täytäntöönpanotoimien koordinoitua ja keskittämistä. Keskeisiä tarkasteltavia teemoja ovat muun muassa tuomioihin liittyvän tiedonkulun varmistaminen, kansainväliset tiedonhankintamahdollisuudet sekä menettämisseuraamusten täytäntöönpanoon ulkomailta liittyvät kysymykset. Tarkoituksena on varmistaa muun muassa se, että rikosprosessiketjun alkupuolella esitutkintavaiheessa tehty turvaamistoimenpiteet pannaan täytäntöön lainvoimaisen tuomion jälkeen tehokkaasti siten, että samalla varmistetaan mahdollisuus menetettäväksi tuomittujen varojen palauttamiseen Suomeen. Keinovalikoiman läpikäymisen lisäksi prosessiketjun tarkastelu mahdollistaa havaitsemisen.

Vaikutusarvio

Hankkeen toimet lisäävät viranomaistoimenpiteiden uskottavuutta, koska ne vaikuttavat rikollisuutta ennalta estävästi. Rikoshyötytoimenpiteet tehostuvat myös rikosprosessiketjun loppuvaiheessa ja kansainvälisissä tilanteissa.

Osaaminen kansainvälisissä asioissa lisääntyy. Menettämisseuraamuksen ja asianomistajan korvausvaatimuksen turvaaminen kansainvälisissä tilanteissa toteutuu lainmukaisesti.

Keinot toimenpiteiden vaikutusten arvioimiseksi

Vaikutuksia arvioidaan Oikeusrekisterikeskuksen sekä syyttäjän asiaa koskevista tilastoista.

Vastuutahot

Oikeusministeriö asettaa työryhmän, jonka vetovastuu on Valtakunnansyyttäjänvirastolla

Muut osallistujat: sisäministeriö, Oikeusrekisterikeskus, Valtakunnanvoudinvirasto, Poliisihallitus, Rajavartiolaitos, Verohallinto ja Tulli

07.06.2016

Aikataulu

2016- 2018

Toimenpiteen toteuttamisen edellyttämät resurssit

Täytäntöönpanotoimenpiteiden tarkastelu tehdään poikkihallinnollisena viranomaisyhteistyönä. Mahdolliset resurssivaikutukset ilmenevät vasta tarkastelun perusteella tehtyjen tehostamistoimenpidepäätösten yhteydessä. Todennäköistä on, että kansainvälisten täytäntöönpanotoimenpiteiden tehostaminen lisää kustannuksia oikeusministeriön hallinnonalalla, mutta toisaalta myös menettämisseuraamusten periminen Suomeen voi tehostua.

Tiedottaminen

Hankkeen tiedottamisesta vastaavat kukin organisaatio omalta osaltaan.